

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Možné způsoby spolupráce rodiny a mateřské školy v oblasti environmentálně zaměřených projektů

Vypracovala: Jana Skaláková

Vedoucí práce: Ing. Lenka Smržová

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s ustanovením § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona o vysokých školách zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby mé bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Plané nad Lužnicí 25. 3. 2016

Jana Skaláková

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Ing. Lence Smržové za její odborné vedení, praktické rady a připomínky, které mi poskytovala, a za čas, který mi věnovala.

Poděkování patří i mé rodině, manželovi a dětem za trpělivost, shovívavost a železné nervy po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce pojednává o možných způsobech a formách spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou. Zároveň pojednává o zapojení rodičů do aktivit a projektů mateřské školy a o tom, jak rodiče pro tyto aktivity a projekty získat.

Teoretická část práce je zaměřena na vysvětlení pojmů environmentální výchova a cíle environmentální výchovy tak, jak jsou uvedeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, a zároveň je zde popsána důležitost spolupráce mateřské školy a rodiny.

Praktická část práce popisuje konkrétní způsoby spolupráce rodičů a mateřské školy od plánování projektu k jeho realizaci.

Klíčová slova

environmentální výchova, mateřská škola, rodina, spolupráce

Abstract

The bachelor thesis hereby presented discusses available methods and forms of cooperation between families and nursery schools (kindergartens). The other topic discussed is involvement of parents in kindergarten's activities and projects and the way of making parents committed to such projects.

The theoretical section of the thesis focuses on interpretation of environmental education and its objectives, as specified in the Pre-School Framework Education Programme. In addition, essential nature of interaction between families and nursery schools is mentioned.

The practical section provides description of specific methods of cooperation between parents and kindergartens from project planning to implementation.

Key words: environmental education, cooperation, family, nursery school

OBSAH

Úvod	7
1 Teoretická část	9
1.1 Environmentální výchova	9
1.1.1 Cíle environmentální výchovy	10
1.1.2 Výklad pojmu Environmentální výchova	10
1.1.3 Environmentální výchova v mateřské škole.....	11
1.1.4 Způsoby realizace EVVO v mateřské škole.....	13
1.2 Mateřská škola a rodina	14
1.2.1 Komunikace s rodiči.....	15
1.2.2 Spolupráce s rodinou	16
1.2.3 Význam spolupráce.....	19
1.2.4 Možnosti spolupráce	19
2 Praktická část	21
2.1 Mateřská škola Pohádka v Plané nad Lužnicí.....	21
2.1.1 Vzdělávací obsah	21
2.2 Projekty Mateřské školy Pohádka	27
2.2.1 Zdravý životní styl v předškolním vzdělávání.....	27
2.2.2 Živá zahrada	29
2.2.3 Ekoškola.....	42
Závěr.....	44
Seznam použitých zdrojů.....	45
Seznam příloh.....	47
„Celé Česko čte dětem“.....	48
Prevence patologických jevů v předškolním vzdělávání	51

Úvod

„Chci, aby mé dítě poznalo, že se o zelenou trávu může pořezat, že mu vysoko na stromě nikdo neporadí, jak má slézt. Chci, aby mířilo na kosy, aby se pak samo stydělo, až je trefí. Přála bych si vidět jeho stopy v písku, v bahně, ve sněhu. Jak směšně zní má prosba, aby nechodilo přes ten veliký záhon“

K. Schneiderová

Od dětství mám blízký vztah k přírodě, jako malá jsem si často hrávala venku, chodila jsem s rodiči na procházky do lesa a k blízkému rybníku. Celé prázdniny jsme trávily se sestrou na chatě u řeky, kde jsme stavěly bunkry a různé domečky, v trávě jsme hledaly čtyřlístky pro štěstí, stavěly jsme různé příbytky pro skřítky z mechu a šišek. Představa, že bychom byly zavřené doma, pro nás byla jako největší trest. Bohužel se v současnosti setkávám s tím, že pro dnešní děti je naopak největším trestem jít se projít do lesa, hrát si na zahradě, objevovat a poznávat svět „tam venku“. Stále více si tak uvědomuji důležitost a nezaměnitelnost přírody jak zásadního faktoru pro vývoj a vzdělávání dítěte.

Jako učitelka mateřské školy považuji environmentální výchovu za podstatnou a významnou. Již v předškolním věku si děti osvojují lásku, respekt a úctu k přírodě. Vztah, jaký si k přírodě vytvoří v útlém věku, je bude provázet celý jejich život.

V teoretické části své práce věnuji pozornost spolupráci a komunikaci mezi rodiči a mateřskou školou v environmentálně zaměřených projektech. Zabývám se možnostmi a významem spolupráce v této oblasti.

V praktické části práce představuji konkrétní mateřskou školu a jí uskutečňované projekty, které jsou realizovány právě ve spolupráci s rodiči. V případě projektu Živá zahrada popisuji činnosti krok za krokem tak, jak probíhaly od oslovení rodičů a prvotních schůzek s nimi až po samotnou stavbu jednotlivých prvků budované živé zahrady: tzv. smyslového chodníčku, vyvýšených záhonů a bylinkové zahrady.

Cílem této práce je představit projekty konkrétní mateřské školy, které byly realizovány za velké spoluúčasti a podpory rodičů, a na tomto příkladu poukázat na možnosti a význam

spolupráce mateřské školy s rodinami při výchově a vzdělávání dětí v oblasti životního prostředí.

1 Teoretická část

1.1 Environmentální výchova

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je environmentální výchově věnováno nejvíce pozornosti v oblasti Dítě a svět. Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte základní povědomí o okolním světě a dění v něm, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí (RVP PV 2006, s. 29).

Pedagog v této oblasti podporuje u dítěte například poznávání jiných kultur, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám. Vhodnou formou podporuje seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření si pozitivního vztahu k němu, vede dítě k osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o své okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy apod.

Strakatá (2009, s. 4) si je vědoma významu a důležitosti environmentální výchovy v mateřské škole, když zmiňuje, že cílem vzdělávací činnosti na této úrovni není vychovat z dětí budoucí přírodovědce, ale naučit je vnímat přírodu, chápat její význam a důležitost a umět se k ní chovat ohleduplně. Předškolní věk je tzv. období vtisku, a proto je důležité a vhodné si uvědomit, že pokud dítěti předáme pozitivní vztah k přírodě, ponese si toto vědomí s sebou do budoucího života.

Děti by měly venku v přírodě trávit mnohem více času, než kolik ho tam v dnešní době tráví. Dnes děti v předškolním věku umějí ovládat počítač, ale některé z nich neviděly na vlastní oči domácí zvířata. Netuší, odkud se berou vajíčka, která jim maminka dělá k večeři, nemají zdání, jak rostou rostliny, stromy a keře. Vědí, jak teče voda z vodovodního kohoutku, ale nemají ponětí, jak zní voda v potoce. Mají spoustu vědomostí z televize nebo zájmových kroužků, ale nevědí, jakou námahu je třeba ze sebe vydat, chceme-li vylézt na nějaký větší kopec. Proto také nevědí, že energii, kterou při výstupu na kopec vydáme, nám příroda v hojné míře vrátí. Čím více času stráví děti v přírodě, tím víc získají jak po stránce fyzické, tak i po stránce psychické.

1.1.1 Cíle environmentální výchovy

Z formulace Léblové (2012, s. 16–17) vyplývá, že cílem environmentální výchovy je člověk s rozvinutým zájmem o přírodu, s touhou ji poznávat a potřebou ji aktivně ochraňovat s tzv. environmentální senzitivitou.

Podle Máchala (2007, s. 15) je cílem environmentální výchovy zvyšování spoluodpovědnosti lidí za současný i příští stav životního prostředí a přírody, rozvoj tvořivosti, citlivosti a vstřícnosti lidí k řešení problémů péče o přírodu, utváření ekologicky příznivé hodnotové orientace a hledání příčin ekologické krize a cest k jejímu řešení.

Cíle environmentální výchovy zmiňuje Činčera (2007, s. 12) jako porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti ve městě i na venkově, dosažení znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí a tvoření nových vzorců chování jednotlivců, skupin a společnosti jako celku vstřícných k životnímu prostředí. Vychází přitom ze závěrů První mezinárodní konference o environmentálním vzdělávání z roku 1977 v Tbilisi, kde byly tyto cíle poprvé zformulovány.

1.1.2 Výklad pojmu Environmentální výchova

Ekologická výchova, vzdělávání a osvěta (dále též jen „EVVO“) se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách (zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů).

Ve věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT 2013-14) se pojem EVVO vykládá podrobněji. Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta vychází z anglického termínu „environmental education“, kde „environment“ znamená životní prostředí a „education“ se chápe jako vzdělávání, výchova či osvěta všech typů cílových skupin, od nejmenších dětí po dospělé.

EVVO zahrnuje činnosti a aktivity probíhající ve školách a školských zařízeních (formální vzdělávání), v rámci volnočasových aktivit (neformální vzdělávání) i v rámci neorganizovaného volného času jednotlivců zaměřené na oblast životního prostředí.

EVVO dále souvisí nebo se významově překrývá s pojmy environmentální výchova, ekologická výchova, vzdělávání pro udržitelný rozvoj a dalšími.

Oblast EVVO zaměřená na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálními i lokálními) je označována jako vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Základní rámec pro EVVO vychází ze strategického dokumentu „Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR“, který byl přijat usnesením vlády ČR č. 1048/2000 ze dne 23. 10. 2000 a později aktualizován.

Environmentální výchova má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Věnuje se budování správných hodnot, postojů a kompetencí k péči o přírodu.

Léblová (2012, str. 15) pojem EVVO popisuje tak, že EVVO klade důraz především na poznávání životního (přírodního i umělého) prostředí (člověka), na uvědomování si nezbytnosti zachování podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí.

Pastorová definuje environmentální výchovu jako výchovu, která vybavuje žáky specifickými kompetencemi, které směřují k odpovědnému chování, to je takovému chování, kdy lidé berou při svém rozhodování v potaz dopady možných řešení na životní prostředí a zapojují se do aktivit určených ke zvýšení kvality vlastního života. Odpovědné chování nelze ovlivnit pouhým předáváním znalostí o životním prostředí. Je ovlivňováno komplexem vzájemně provázaných specifických znalostí, dovedností a postojů, které se u žáků v různém období rozvíjejí a navazují na sebe. (Pastorová a kol., 2011)

1.1.3 Environmentální výchova v mateřské škole

V současné době je velmi žádoucí vést děti k pohybu a v pohybových aktivitách je dostatečně podporovat, protože hodně dětí dává spíše přednost sedavé činnosti. Málokdy se nám v dnešní době poštěstí, že bychom zahlédli děti, jak si jen tak skáčou gumu, hrají školku nebo se honí za motýly. Je nutné si uvědomit, že příroda celoročně poskytuje nepřeborné množství vyžití nejen pro děti, ale i pro nás dospělé. Je příjemné jen tak si vyrazit do lesa, do hor nebo někam k vodě a pozorovat a vnímat krásu přírody, její čistotu a vůni. Každé malé dítě potřebuje pohyb, aby se mohlo vyvíjet, má touhu překonávat různé překážky atd. Prostřednictvím her v přírodě si dítě uvědomuje, že příroda je součástí našeho života a je nenahraditelná. Mohou si vše vyzkoušet přímo v terénu s využitím všech smyslů – pozorovat

růst trávu, cítit jak voní, když se poseče, ochutnat kousky bylinek, brát do rukou nejrůznější přírodní materiály nebo poslouchat když klope dřevo o dřevo či zpívají ptáci.

V mateřské škole se nabízí obrovský prostor pro psychomotorický rozvoj dítěte prostřednictvím přírody a přímo v přírodě. Školní zahrada poskytuje spoustu různých námětů na zajímavé činnosti podporující vztah dítěte k přírodě. Na školní zahradě by měl být dostatek stromů a keřů, které dětem poskytují stín v horkých dnech a zároveň poskytují domov některým ptákům, které děti mohou pozorovat. Neměly by chybět jak jehličnany, tak i listnaté stromy, aby mohly děti jednak pozorovat přírodní rozmanitost a jednak aby mohly pro své aktivity sbírat nejrůznější plody, listy apod. Svoje uplatnění na školní zahradě najdou i různé prolézačky, tunely a překážkové dráhy, které slouží k rozvoji hrubé motoriky, pohybové zdatnosti a vytrvalosti. Vhodné jsou na školní zahradě také různé vrbičkové stavby, jako jsou tunely a chýše. Krásně vypadají a rozvíjejí orientaci v prostoru a smyslové vnímání. Děti o ně mohou během školního roku pečovat, zalévat je, zastřihávat a různě upravovat. Zároveň sledují, jak vrbové stavby vypadají v různých ročních obdobích. Vztah ke všemu živému a k poznání, že každý živočich je v přírodě nějakým způsobem užitečný, mohou děti sledovat u hmyzích domečků, ptačích budek nebo u krmítek. Pozorováním a bádáním snadněji pochopí, jaké podmínky tyto živočichové potřebují k životu, jak je třeba o ně pečovat a jak je chránit.

Na žádné školní zahradě by nemělo chybět místo pro odpočinek a relaxaci. Místo, kde se děti mohou na chvíli zklidnit, naslouchat zvukům přírody a jen tak ji pozorovat. Ideálně v podobě krytého altánu či amfiteátru s lavičkami a prolézačkami.

Díky koutku s bylinkovým záhonem nebo bylinkovou spirálou se děti učí pěstovat a poznávat léčivé rostliny. Sledují, jak se bylinka vyvíjí, jak roste, co potřebuje k životu. U bylinek mohou porovnávat jejich vůně a chutě.

V přírodě procítá v každém dítěti zvědavost a badatelský duch. Pozorováním, prožíváním a experimentováním si dítě vytváří blízký vztah k přírodě. Ten se v jeho pozdějším životě stane měřítkem pro jeho vlastní hodnocení životního prostředí. Zejména malé děti nevnímají své okolí primárně prostřednictvím svých duševních schopností, tedy na základě myšlení a představování, ale především prostřednictvím smyslů, své činnosti a svého těla. Pestré a různorodé okolí podporuje celostní vývoj dítěte v každém jeho věku. Příroda dává dětem možnost naplnit svou potřebu pohybu, experimentovat s přírodními materiály, jako je

dřevo, hlína, voda a rostliny. Umožňuje dětem bezprostředně pozorovat zvířata i rostliny, prožívat střídání ročních období, což dítěti dává mnoho zážitků a zkušeností. Prožívání přírody představuje protiváhu dnešního přetechnizovaného světa a je stále dost atraktivní na to, aby děti zlákal. Média mu totiž nemohou nahradit bezprostřední kontakt s okolním světem (Ministerstvo životního prostředí, 2001).

1.1.4 Způsoby realizace EVVO v mateřské škole

Možností a způsobů, jak realizovat environmentální výchovu v mateřské škole je mnoho. Centra ekologické výchovy nabízejí mateřským školám celou řadu výukových programů, v nichž je velký důraz kladen právě na vytváření vztahů dětí s reálnou živou přírodou. Například Český nadační fond pro vydru navštěvuje mateřské školy se zvířaty z jejich záchranné stanice. Samozřejmě jsou k těmto účelům vybírána zvířata, kterým nevádí bezprostřední kontakt s dětmi. Osobní setkání s živým zvířetem je pro děti nezastupitelným zážitkem. Výukové programy jsou připravovány aktivní formou. Díky připraveným aktivitám je u dětí procvičováno smyslové vnímání, rychlost, smysl pro orientaci, obratnost i postřeh.

Důležitou roli v poznávání přírody hrají samozřejmě výlety a procházky do přírody, kdy děti mají příležitost pozorovat změny přírody v průběhu všech ročních období z bezprostřední blízkosti. Mohou porovnávat povrchy půdy, pozorovat proměny přírody v ročních obdobích, sledovat živočichy apod. Určitou výhodou mají děti z venkovských mateřských škol, které mají přírodu na dosah, a tak mohou využívat více venkovních aktivit a her.

Výlety do chráněných oblastí v okolí mateřské školy pomáhají dětem zjistit a pochopit, proč a jak chránit přírodu, učí se ohleduplně chovat vůči flóře i fauně. Návštěva přírodního muzea dětem připomene a přiblíží historii s tím, jak se dříve žilo a jak některé věci z jejich okolí vypadaly dříve.

Městské mateřské školy, které mají tu výhodu, že k jejich vybavení patří školní zahrada, se v posledních letech snaží o jejich přeměny na zahrady přírodní s výukovými prvky. Děti tak mohou v přímém kontaktu s přírodou poznávat její rozmanitost a vzájemné vazby. Zjistí, že vlastně na dosah mají největší laboratoř světa, kterou je třeba ctít, vážít si jí a neustále se z ní učit (Křivánková, 2014).

K poznávání přírody, přírodních jevů a jejich zákonitostí pomáhají dětem různé pokusy a experimenty, při kterých se s nimi seznamují na základě vlastní zkušenosti. Mohou sledovat klíčící semínko, ze kterého vyroste silná rostlina, mohou sledovat, co se děje s různými předměty zakopanými do země, kdy se některé rozloží a jiné zůstanou netknuté. V trávě či ve hmyzím domečku na zahradě mohou pozorovat broučky a naučit se je rozeznávat nejen podle toho, jak vypadají, ale i podle toho, jaký vydávají zvuk. V korunách stromů či v keřích uvidí, jak si ptáci stavějí hnízda, mohou sledovat samičku, jak sedí na vejcích. Děti poznávají, že i příroda má svůj řád, pravidla, rytmus a pravidelně se opakující procesy.

1.2 Mateřská škola a rodina

Mateřská škola je instituce, která zajišťuje předškolní vzdělávání dětí ve věku zpravidla od 3 do 6 let. Přednostně jsou do mateřské školy přijímány děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Poskytování předškolního vzdělávání je podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, veřejnou službou. Předškolní vzdělávání v České republice není povinné, ale představuje první a velmi důležitý pilíř vzdělávací soustavy, který má v budoucím životě dítěte nezaměnitelný význam. Vzdělávání je řízeno a organizováno pokyny a požadavky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které jsou vymezeny ve školském zákoně (RVP PV, 2006).

Základním dokumentem pro institucionální předškolní vzdělávání je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, jenž vypracoval kolektiv pod vedením Kateřiny Smolíkové, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Rámcový vzdělávací program určuje společný rámec, který je třeba zachovávat. Je otevřený pro školu, učitele i pro děti a vytváří tak podmínky k tomu, aby každá škola mohla, za předpokladu zachování společných pravidel, vytvářet a realizovat svůj vlastní školní vzdělávací program (RVP PV, 2006).

Třídy mateřských škol jsou buď heterogenní s dětmi různého věku, nebo homogenní, což znamená, že třídu navštěvují děti stejného věkového složení. Podle zřizovatele se mateřské školy dělí na státní, církevní a soukromé.

Úkolem mateřské školy je doplňovat rodinnou výchovu dítěte a v úzké vazbě na rodinu zajišťovat jeho další předškolní vzdělávání. Rodiče by měli být pro učitelku rovnocennými

partnery, což z pohledu učitelky mateřské školy znamená, že by měla rodiče a jeho názory respektovat, radit se s ním, naslouchat mu. To proto, aby mohli společně hledat optimální cestu pro vzdělávání dítěte. Vztah mateřské školy a rodiny je v mnoha případech zatěžkán vzpomínkami rodičů i obavami učitelek. Většina rodičů, kteří docházeli do mateřské školy, má vzpomínky, které byly poznamenány nucením do jídla a spaní nebo přílišnou organizovaností života v mateřské škole. Takové vzpomínky potom vyvolávají v rodičích nedůvěru a obavy, že je přístup k výchově v mateřských školách stále stejný. Často mívají pocit, že by měli své dítě ochránit od toho, co se jim samotným nelíbilo. Druhým extrémem jsou rodiče, kteří od mateřské školy očekávají, že bude kompenzovat vše, co oni ve výchově svého potomka nezvládli. Naučí dítě slušně se chovat, připraví ho na školu a objeví a rozvine jeho vlohy a předpoklady.

Mateřská škola poskytuje dětem styk s vrstevníky, nabízí pestrou škálu činností a příležitostí k seberealizaci. Dítě má příležitost hrát si, samostatně a tvořivě jednat, řešit různé praktické úkoly, respektovat pravidla, naslouchat druhým dětem a srozumitelně se vyjadřovat. Tak získává důležitý pocit jistoty a sebedůvěry, kterou potřebuje pro svou následující roli školáka.

Současná mateřská škola a škola, do které chodili rodiče dnešních dětí, se výrazně liší. Základní rozdíl je v přijetí rodičů a dítěte jako rovnocenných partnerů. Dítě by nemělo být pasivním objektem, který má pedagog za úkol zušlechtit a opracovat, a rodiče by neměli být pouhými konzumenty služeb, které jim současná mateřská škola nabízí (Svobodová, s. 62).

Dříve, než dítě do mateřské školy nastoupí, by rodiče měli obdržet dostatek informací o tom, jak mateřská škola funguje. Především by se měli ujistit, že to, z čeho měli obavy, již dnes funguje úplně jinak. Je dobré, když se rodiče dozvědí, jak je to zařízeno se stravováním v mateřské škole či jak to vypadá, když dítě nespí. Dobré zkušenosti mají učitelky s úvodními schůzkami ještě před zahájením docházky do mateřské školy.

1.2.1 Komunikace s rodiči

Z komunikace mezi učitelkou a rodičem by mělo být vždy jasně patrné, že učitelka má k dítěti pozitivní vztah a záleží jí na tom, aby se dítě v mateřské škole cítilo dobře a bezpečně. Pro rodiče jsou velmi důležité informace pozitivní, které ho v dané míře informují o tom, co jeho dítěti dělá dobře, co ho těší a baví. Taková pozitivní informace utužuje pouto mezi rodičem a dítětem a jejich vzájemnému vztahu dodává pocit uspokojení a naplněného

očekávání. Učitelka by se měla v komunikaci s rodiči vyvarovat kritizování i vychvalování dítěte.

V době, kdy do mateřské školy chodili rodiče dnešních dětí, se styk nebo spolupráce s rodinou omezoval na rodičovské schůzky, které se většinou realizovaly dvakrát do roka. Současná mateřská škola je otevřenější spolupráci s rodinou, s rodiči se učitelky setkávají, aby vyřešili společný problém, a hledají způsoby, jak s rodiči komunikovat na bázi partnerství a spolupráce (Svobodová, 2010., str. 65).

1.2.2 Spolupráce s rodinou

Ke spolupráci s rodinou vyzývá Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, ale také Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělávání a péče o děti předškolního věku v České republice (výstup projektu OECD z roku 2000), která se přímo zmiňuje o potřebě vzájemné spolupráce rodiny a mateřské školy. Doporučuje vytvářet prostor a podmínky pro nový vztah rodiny a mateřské školy, podporovat otevřenou vzájemnou komunikaci a spoluúčast, aplikovat takové programy, které podporují aktivní postavení rodičů ve spolupráci s mateřskou školou (Poradce ředitelky mateřské školy, 2015).

Aby mateřská škola naplnila svoje vzdělávací cíle, nezbytně potřebuje spolupracovat s rodinou dítěte, přičemž rodinnou výchovu doplňuje. Jak vyplývá ze zákonných norem pro předškolní vzdělávání, měla by mateřská škola kompenzovat výchovné nedostatky prostředí, ze kterého dítě vychází. Při výchovném působení na dítě by měla vycházet z požadavků rodiny, klást na dítě přiměřené nároky a ke každému dítěti přistupovat individuálně. Proto je důležité, aby učitelka mateřské školy znala rodinné zázemí dítěte, rodinou anamnézu a požadavky a potřeby dítěte i jeho zákonných zástupců. Přitom se mateřská škola jako instituce musí chovat naprosto profesionálně. K působení na rodiče ve prospěch vzdělávání dítěte i rozvoje jeho osobnosti využívá mateřská škola mnoho prostředků. Základní prostředky spolupráce s rodinou jsou prostředky informativní, zážitkové a hodnotící.

Informativní prostředky spolupráce vyhledávají ti, kteří se chtějí a potřebují dozvědět důležité informace o mateřské škole. Tímto způsobem se prostřednictvím webových stránek, informačních letáků nebo školního časopisu seznámí s filozofií školy, školním vzdělávacím programem, akcemi jednotlivých tříd, jídelníčkem atd.

Zážitkové prostředky spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou mají pro navazování a rozvíjení vztahu vzájemné důvěry daleko větší význam než prostředky informativní. Zážitkové akce navíc velmi posilují vzájemný vztah mezi rodiči dětí v dané třídě, vedou k navázání přátelství i mimo mateřskou školu. Hlavně v období adaptace, kdy dítě přijde do mateřské školy s rodičem, nebo s někým jiným, ke komu má citovou vazbu, pomůže dítěti bez stresu zvládnout nástup do mateřské školy a také se vytváří v tomto okamžiku vztah důvěry mezi rodičem a učitelkou. Pocit jistoty a bezpečí se takto utváří i v rodičích, kteří vidí, jak se s jejich dítětem zachází, jak se k němu učitelky chovají, jaká pravidla ve třídě platí apod. Rodiče jsou svědky trpělivosti a ochoty pedagoga řešit jakýkoliv problém rodiče i dítěte. Rodiče navíc poznávají i další děti ze třídy a jejich rodiče, mají možnost vzájemně komunikovat, řešit problémy apod. Zážitkové prostředky ovlivňují účastníky akce společným prožitkem. Mají dopad na všechny zúčastněné strany a jsou tedy určeny jak pro rodiče, tak pro děti a mateřskou školu. Mezi zážitkové prostředky ve velké míře můžeme řadit různé společné oslavy, při kterých ale nejde jen o to, předvést co děti umí, ale jde také o zapojení rodičů do společné činnosti, sdílení společných zážitků. K oblíbeným oslavám patří například velikonoční nebo vánoční jarmarky, keramické dílny, oslavy Dne matek apod.

Hodnotící prostředky pro rodiče jsou například rozhovory o dětech s učitelkou mateřské školy, kdy rodiče získávají důležité informace o tom, co dítě zvládá, které kompetence má dostatečně rozvinuté a které je naopak nutné podpořit. Rodičům jsou v případě zájmu nabízeny možnosti a způsoby, jak rozvoj dítěte v dané kompetenci posílit. Když je navázán vzájemný vztah důvěry mezi mateřskou školou a rodinou, přijímají rodiče informace o dětech velmi dobře. Současné mateřské školy se snaží hledat formy, jak oslovit co největší množství rodičů. Vhodným prostředkem jsou například konzultační hodiny, kdy mají rodiče možnost nahlédnout do portfolií dětí, s učitelkou mohou diskutovat o jejich rozvoji, potřebách, problémech (Poradce ředitelky mateřské školy, 2015).

Rodiče předškolních dětí se v současné době podstatně více a častěji zajímají o chod mateřských škol, zjišťují si informace o vzdělávací nabídce, o prostředí mateřské školy, o pedagogickém i nepedagogickém personálu apod. Mnohé mateřské školy pořádají pro budoucí rodiče a jejich děti tzv. dny otevřených dveří, kdy se rodiče mohou seznámit se vzdělávacím programem, tradicemi a zvyklostmi mateřské školy, prohlédnout si venkovní i

vnitřní prostory a zjistit kritéria přijetí dítěte do mateřské školy. Důležitým okamžikem je i samotný zápis do mateřské školy, který by měl probíhat v klidné a pohodové atmosféře.

Součástí školního vzdělávacího plánu může být i plán spolupráce mateřské školy a rodiny. Učitelky společně s vedením školy promyslí aktivity posilující komunikaci s rodiči a navrhnou vhodné formy spolupráce. Promyšleně sestavený plán spolupráce není závazný dokument, ale orientační materiál, který rodičům předkládá nabídku, jak je možné společně s dětmi prožít čas v mateřské škole, ale zároveň může být odrazovým můstkem další spolupráce (Poradce ředitelky mateřské školy 2015).

Současná mateřská škola uznává dominantní roli rodiny v rozvoji dítěte, a proto je spolupráci s rodinou maximálně otevřena. V minulém období byla veřejná instituce oproti rodině preferována a to deformovalo vztah mezi školou a rodinou. Škola byla chápána jako úředně stanovená autorita v otázkách výchovy a vzdělávání. Dnes školu chápeme jako instituci, která posiluje výchovnou funkci rodiny a obohacuje ji o podněty, které dnešní rodina nemůže v dostatečné míře poskytovat. Ve školách, které jsou pro rodiče otevřeny, se rodiče podílejí na výchovně vzdělávacím programu, tvorbě netradičního výchovného prostředí, pomáhají škole finančně i materiálně (Opravilová, str. 22-23).

Podle Zdeňka Matějčka existuje několik funkcí mateřské školy, které mohou rodině posloužit v pomocných, nápravných a terapeutických otázkách. „*Jedná se o možnosti:*

- *ovlivňovat výchovné postoje rodičů,*
- *přispívat k socializaci dítěte působením kolektivu,*
- *zprostředkovat odborná doporučení,*
- *poskytovat dítěti i jeho vychovatelům tzv. korektivní zkušenost,*
- *v indikovaných případech působit vysloveně terapeuticky.“ (Matějček, 1992, s. 110)*

Rodiče v dnešní době sdělují své představy o tom, co jejich dítě potřebuje a co bychom mu měli předat, svobodněji než dříve. Více se ptají, více oponují, více vyžadují. Aby partnerství mateřské školy a rodiny správně fungovalo, je potřeba si navzájem naslouchat a počítat s rodiči jako s partnery. Rodiče mohou být ve vzdělávání dětí velmi silným spojencem. Kromě dobrých vztahů mohou rodiče přispět i aktivním zapojením do chodu ve třídě svého dítěte.

Některé mateřské školy nabízejí rodičům tvořivé aktivity, při kterých se rodiče setkají se svými dětmi u společné práce. Někde pořádají školní slavnosti nebo výlety pro rodiče a děti. Možností je nepřeberné množství a poskytují příležitosti, aby se sešli společně rodiče, děti i učitelky, neformálně si popovídali a při tom si předali mnoho důležitých informací. Další cestou, jak navázat vzájemný vztah, mohou být například kluby nebo centra, ve kterých se mohou matky vzájemně setkávat i se svými malými dětmi a předávat si zkušenosti. Tyto matky zpravidla pokračují v návštěvách mateřské školy, když jejich děti dospějí věku tří let a komunikace mezi rodinou a mateřskou školou je již nastavena do partnerské roviny (Svobodová, s. 68 – 69).

1.2.3 Význam spolupráce

Z mého pohledu má být největší důraz kladen na vzájemnou komunikaci při spolupráci mateřské školy a rodiny, poznání jeden druhého a přiblížení prostředí, ze kterého dítě pochází. Dobře nastavená komunikace s rodiči a oboustranná důvěra jsou nejlepší prevencí případných výchovných nebo jiných problémů. Dobrý vzájemný vztah mezi mateřskou školou a rodinou umožňuje pedagogům sledovat konkrétní potřeby jednotlivých dětí, mohou jim snáze porozumět a vyhovět.

Pokud je dítě v mateřské škole vedeno k ochraně životního prostředí a v rodině nikoli, může to v něm vyvolat jakýsi rozpor, proto je pro jeho vývoj v této oblasti, příkládán takový velký význam vzájemné spolupráci a komunikaci.

Jelikož se v rodině projevuje interakční model výchovy, který se vyznačuje vzájemným působením rodičů (vychovatelů) na dítě a dítěte na rodiče, může také dítě rodiče obohatit o nové podněty a zkušenosti, kterých nabylo v mateřské škole (Matějček, 1992).

1.2.4 Možnosti spolupráce

Konkrétních možností aktivní spoluúčasti je nepřeberné množství. K v praxi osvědčeným patří například:

- Spoluúčast na dílnách, velikonočních, vánočních nebo jinak tematicky zaměřených. Rodiče při těchto dílnách mohou se svými dětmi strávit pohodový čas bez shonu v klidném prostředí mateřské školy. Těchto dílen se mohou zúčastnit i další členové rodiny, vyrábějí se výtvary jednoduché i složitější. Rodiče se spolupodílejí na shánění materiálu.

- Spoluúčast při předčítání dětem z jejich oblíbených knih. Pokud je mateřská škola zapojena do některého z projektů kampaně obecně prospěšné společnosti „Celé Česko čte dětem“, která podporuje a prosazuje čtení dětem, mohou se v rámci např. v projektu „Babička a dědeček do školky“ do spolupráce zapojit i prarodiče dětí, kteří přicházejí do mateřské školy dětem předčítat. Kromě četby z knihy dojde i na vyprávění příběhů ze života prarodičů, na příběhy vymyšlené a na vzpomínky, které dětem přiblíží doby dávno minulé.
- Spoluúčast na zdravém stravování. V mateřské škole, kde jsou děti vedeny ke zdravému životnímu stylu a zdravému stravování, mohou rodiče jednou za týden nebo za čtrnáct dní nakoupit ovoce nebo zeleninu. Výběr a skladba je nechána na rodičích. Zároveň jsou rodiče zváni na setkání s výživovým poradcem, kde se dozví důležité informace o zdravém životním stylu, mohou ochutnat připravené suroviny a produkty.
- Spoluúčast na revitalizaci zahrady. V případě, že se mateřská škola pustí do budování školní zahrady, jedná se o jednu ze zásadních spoluúčastí rodičů na vzdělávací nabídce. Většinou se jedná o projekt finančně, časově a organizačně náročný, je vhodné vytvořit realizační tým, ve kterém jsou kromě pedagogů zapojeni i rodiče dětí.
- Spoluúčast na třídění odpadu. V současnosti mají mateřské školy možnost zapojit se do třídění odpadu. Zapojen může být personál včetně pracovníků kuchyně, děti i rodiče. Rodiče se mohou zapojit například do sběru použitých baterií, které nosí do mateřské školy, nebo do sběru hliníku.
- V programu Ekoškola děti za pomoci učitelů, rodičů a dalších dospělých snižují ekologický odpad mateřské školy a svého jednání na životní prostředí, zlepšují prostředí mateřské školy a jejího okolí.
- V programu Ekoškola se postupuje podle metodiky 7 kroků. B Metodika byla vytvořena, aby dětem, učitelům a rodičům pomohla lehce vstoupit do programu a aby mohli plnit program Ekoškoly správně, krok za krokem. (Schneiderová J., Krausová M., Chlebničánová S., 2012)

2 Praktická část

2.1 Mateřská škola Pohádka v Plané nad Lužnicí

Mateřská škola Pohádka je v současné době jediné zařízení svého druhu ve městě s 3500 obyvateli. Stávající budova mateřské školy je v provozu od roku 1978 a její současná kapacita je 190 dětí. Součástí školy je školní jídelna. Od 1. ledna 2013 je škola samostatným právním subjektem, příspěvkovou organizací města Planá nad Lužnicí, což je velký přínos pro její autonomii. Specifikem mateřské školy je dispoziční řešení interiérů umožňující kvalitnější způsob práce s menšími skupinami dětí, což je ideální řešení pro děti samotné, protože se tak lépe daří naplňovat podmínky individuálního přístupu.

Budova školy je patrová, přízemí má bezbariérový přístup. Kapacita 190 dětí je dostačující. Do tříd jsou děti rozdělovány podle věku, schopností a potřeb. Název Pohádka provází i jednotlivé třídy mateřské školy. Každá ze tříd má ve svém znaku i názvu pohádkovou bytost. Dětem je toto pojmosloví blízké a snadněji se orientují v prostorách školy.

Škola je situována do středu obce, v blízkosti vlakového nádraží, zastávky městské hromadné dopravy i linkových autobusů, ale zároveň je začleněna do přírodního prostředí. Součástí mateřské školy je rozlehlá školní zahrada s dominantními vzrostlými duby a další bujnou zelení. Nedaleko budovy mateřské školy je rybník, rozlehlé louky, les a řeka Lužnice. Tyto přírodní lokality poskytují další možnosti pro environmentální vzdělávání dětí, pro realizaci prvku ekologické výchovy, naplňování programu zdravého životního stylu, umožnění delších pěších výletů i krátkých vycházek.

Zahrada mateřské školy umožňuje dětem velké pohybové vyžití v jakémkoli ročním období. Její rozloha a členitost přímo vybízí k různým aktivitám, bádání, objevování a experimentování. Využití zahrady je možné i v akcích pro rodiče a děti v rámci spolupráce mateřské školy s rodinou.

2.1.1 Vzdělávací obsah

Vzdělávací obsah je zpracován v pěti integrovaných blocích, které jsou specifikovány charakteristikou hlavního smyslu každého bloku. Další součástí popisu každého integrovaného bloku jsou jeho záměry, cíle, činnostní nabídka. Bloky jsou tvořeny tak, aby integrovaly všechny vzdělávací oblasti Rámcové vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a očekávané výstupy, kterých by měly děti dosáhnout zpravidla na konci předškolního období. Integrované bloky doplňují a rozšiřují dílčí projekty a doplňkový

program. Obsah integrovaných bloků, dílčích projektů i doplňkového programu odpovídá Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání.

Rozpracování integrovaných bloků je předmětem třídního vzdělávacího plánu, do kterých současně vstupují i dílčí projekty a doplňkové programy.

Dílčí projekty mají taktéž záměry, cíle a vzdělávací nabídku. Vstupují do jednotlivých integrovaných bloků na základě volby a potřeb pedagogů. Toto rozpracování je předmětem třídních vzdělávacích programů.

Integrované bloky jsou pro všechny pedagogy závazné, z nich pak tvoří podtémata ve svých třídních vzdělávacích programech dle potřeb a situací. Nabízí se dostatek prostoru pro jejich tvořivost, pro možnost reagovat na aktuální podmínky té které dané třídy.

Pedagogové působí na dítě ve všech třech cílových oblastech a svým chováním, jednáním i svými postoji dítě ovlivňují. Na děti působí nejen při činnostech plánovaných, a při nejrůznějších činnostech a situacích nahodilých. Vzdělávání tak směřuje k utváření základů klíčových kompetencí, neboť zasahují zároveň do oblasti poznatků, hodnot i postojů. Dítě tak získává dovednosti mnohostrannější, dokonalejší, ale i prakticky využitelnější.

Rámcové cíle:

- **rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání**
- **osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost**
- **získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí**

Pedagogové též pracují se stanovenými záměry z jednotlivých integrovaných bloků ve svých třídních vzdělávacích programech, transformují je do podoby, která odpovídá potřebám podle diagnostiky dané třídy. Třídní vzdělávací program nabízí možnost dalšího rozpracování, součástí vzdělávacího obsahu jsou evaluační činnosti, které přinášejí vyhodnocování průběhových kompetencí, podmínek vzdělávání a rozborů vzdělávacího procesu jako celku.

Pedagogům je ponechána v rozpracování tematických celků naprostá svoboda se zachováním jednotného působení v jednotlivých třídách. Pedagogové jsou odpovědní za systematické, promyšlené, ucelené a svědomité přípravy na svoji práci. V jednotlivých třídách spolupracují na tvorbě tematických celků třídního vzdělávacího programu a další rozpracování do tematických částí provádí každý pedagog sám.

Třídní vzdělávací programy jednotlivých tříd vymezují specifika těchto tříd, jsou dalším rozpracováním školního vzdělávacího programu, upřesňují některé obecné formulace, podmínky, které vstupují do výchovně vzdělávací činnosti, určují pravidla soužití jednotlivých skupin dětí, naznačují vzájemné spolupůsobení učitelek jednotlivých tříd, volby metod a postupů evaluačního procesu a další potřebná specifika pro tu kterou třídu, jako je režimové uspořádání dané třídy, spolupráce s rodinou apod..

Mateřská škola Pohádka využívá plánování podle Gardnerových vícečetných inteligencí sestavených do tabulky, do které se zaznamenávají všechny naplánované činnosti k tématu.

H. Gardner, americký psycholog a výzkumník, je autorem teorie mnohočetné inteligence. Jeho teorie zaznamenala v posledních letech široké uplatnění v pedagogické praxi a je velmi podnětná pro školní a předškolní vzdělávání dětí. H. Gardner říká, že každý člověk má minimálně osm typů inteligencí (schopností). Samotná inteligence je souborem mnoha schopností, které se uplatňují při řešení situací každodenního života. Každý člověk má všechny typy inteligencí, pouze se u jednotlivců odlišují v míře svého rozvinutí.

Typy inteligence:

- **verbální**
- **logicko-matematická**
- **prostorová**
- **hudební**
- **tělesně-kinestetická**
- **interpersonální**
- **intrapersonální**
- **přírodní**

Mateřská škola Pohádka plánuje a připravuje podle tohoto členění vzdělávací nabídku pro děti tak, aby se každé z nich mohlo plně rozvíjet prostřednictvím schopností, pro které má největší předpoklady. Při plánování jakéhokoliv tématu dbá na to, aby hry a činnosti, které pro děti jsou připravovány, rozvíjely všechny typy inteligence. Vzniká tak nabídka, v níž si každé dítě může vybrat činnost, která ho zajímá, tedy taková, která odpovídá jeho schopnostem a možnostem. Možnost volby z několika předem připravených činností,

vztahujících se ke společnému tématu, na němž celá třída pracuje, plní zároveň funkci motivace. Nejedná se však jen o činnosti řízené, ale také volné. Úloha učitelky spočívá i v zajištění hmotných podmínek pro danou činnost (materiály, pomůcky, prostředí). Připraveným prostředím učitelka nepřímo řídí a ovlivňuje učení dětí, poskytuje jim tzv. nedirektivní podporu. Samotnou realizaci činností pak už nechá na dětech. V takovou chvíli ustupuje do pozadí a funguje v roli pozorovatele a pomocníka. Tím je zajištěna jedna ze základních podmínek individualizace.

Takto připravené činnosti umožňují dětem:

- vybrat si aktivitu, která odpovídá jejich schopnostem a zájmům
- zažít úspěch
- pracovat svým vlastním tempem a uplatnit vlastní styl při řešení problému
- pracovat samostatně, rozhodovat se, být zodpovědný za vlastní práci
- spolupracovat ve skupině a osvojovat si tak sociální dovednosti

Při plánování a přípravě vzdělávací nabídky pro každou třídu dětí se dbá na to, aby vybrané hry a činnosti rozvíjely všechny typy inteligence. Zásadní je snaha o zařazení všech vhodných činností tak, aby oslovily každé dítě vzhledem k jeho individualitě.

Plánování podle teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

Typ inteligence	Charakteristika	Potřeby a záliby
VERBÁLNÍ	Schopnost ovládnout a obsáhnout všechny stránky jazyka	Čtení, psaní, vyprávění příběhů, slovní hry, rozhovory
LOGICKO – MATEMATICKÁ	Schopnost uvažovat logicky, systematicky, vědecky	Manipulace s předměty, bádání, pokusy, řešení logických úloh, skládanek, hlavolamů, technické zájmy
PROSTOROVÁ	Schopnost přesně postřehnout, pochopit, uložit do paměti a vybavit si tvary, uspořádání předmětů v prostoru, orientace v prostoru	Modelářství, návrhářství, vizuální znázorňování, skládačky, ilustrované knihy, návštěvy muzeí výtvarného umění
HUDEBNÍ	Schopnost porozumět rytmickým a intonačním modelům hudby, kvalitám, tónů a zvuků, schopnost pamatovat si informace ve zvukové podobě	Zpívání, pískání, broukání, vytukávání rytmu, prozpěvování během dne, poslech hudby, hra na hudební nástroj
TĚLESNĚ – KINESTETICKÁ	Schopnost velice obratně používat svého těla jak pro sebevyjádření, tak pro činnosti zaměřené k určitému cíli (sport, herectví), schopnost dovedně zacházet s předměty.	Tanec, pohybové aktivity a sport, hraní rolí, dramatické umění, aktivní fyzické zapojení do činností, dotykové zkušenosti, „kutilství“

INTERPERSONÁLNÍ	Schopnost všimnout si chování a pocitů jiných lidí, rozpoznat a chápat rozdíly v jejich temperamentu, schopnostech, pohnutkách a náladách	Vedení, organizování, shromažďování, návštěva společenských akcí, kolektivní hry, týmová práce, přátelské rozhovory
INTRAPERSONÁLNÍ	Schopnost rozvíjet a ovládat vlastní pocity a prožitky, porozumění svému vlastnímu JÁ	Meditování, snění, klid na samostatné uvažování a plánování, nezávislost, vyhraněnost názorů a koníčků
PŘÍRODNÍ	Schopnost vnímat energie, intuice, „šestý smysl“, zvýšená citlivost k percepci přírodních jevů a schopnost učit se z nich	Pobyt v přírodě, životní styl, který je v souladu s prapodstatou člověka, zájem o literaturu a praktiky opírající se o holistický přístup k životu a zdraví

2.2 Projekty Mateřské školy Pohádka

- Zdravý životní styl
- Živá zahrada
- Ekoškola
- „Celé Česko čte dětem“ (viz. příloha)
- Prevence patologických jevů (viz. příloha)

2.2.1 Zdravý životní styl v předškolním vzdělávání

Výchova ke zdraví se v předškolním vzdělávání uskutečňuje především v rámci vzdělávací oblasti Dítě a jeho tělo, vymezené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Obsahem této vzdělávací oblasti je především zdravý fyzický vývoj dětí, rozvoj tělesné zdatnosti, podpora rozvoje pohybových a manipulačních dovedností (motorika, lokomoce), sebeobsluha a podpora zdravých životních návyků a postojů. Od školního roku 2012/2013 jsou do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání doplněny konkretizované očekávané výstupy, které uvedenou oblast upřesňují. Vzhledem k charakteru předškolního vzdělávání se však podpora zdraví prolíná celým vzdělávacím procesem prostřednictvím každodenních aktivit. Právě v rané fázi vzdělávání dochází k vytváření a upevňování základních postojů a návyků v oblasti zdraví. Děti v předškolním věku se učí především nápodobou, proto je důležitá role pedagoga, jehož názory a postoje v průběhu docházky do mateřské školy dítě ovlivňují a formují, stejně jako role rodičů, kteří jsou přirozeným vzorem dítěte.

Důvodem vzniku tohoto projektu je mimo jiné neradostná prognóza stoupající obezity v dětském věku. Ze statistických dat vyplynulo, že první znatelný nárůst obezity se projevuje již u šestiletých dětí. Právě proto projekt míří i do mateřské školy Pohádka. Je totiž prokázáno, že předškolní věk je nejvhodnějším obdobím k seznámení dítěte se zásadami zdravé výživy, přičemž toto období často určuje celoživotní návyky nejenom ve stravování. Mezi elementární příčiny dětské obezity patří nevhodná strava a nedostatek pohybu. Jakkoli hmotnost dítěte mohou ovlivnit i případné dědičné či hormonální poruchy. Obezita je také spojována s významným vzestupem nemocnosti.

Aby byl celý projekt úspěšný, nezaměřuje se pouze na děti, ale zapojuje i rodiče, školní jídelnu a pedagogy v mateřské škole. Pro rodiče jsou v rámci projektu připraveny informační materiály a přednášky přímo v mateřské škole.

Na výchově ke zdravému životnímu stylu v mateřské škole se mimo jiné podílejí materiální podmínky, které zahrnují například - podnětné věcné prostředí, vyhovující nábytek, účelně vybavenou školní zahradu, sportovní hřiště a bezpečné sociální prostředí.

Z pohledu personálního a pedagogického zajištění je důležitý postoj učitelky, uspořádání dne a jeho řád (dodržování časového rozmezí mezi jídlem, dodržování pitného režimu, dostatečně dlouhý pobyt venku), tělesná pohoda a dostatek volného pohybu. Pro dobrou a prosperující spolupráci mateřské školy a rodiny jsou velmi důležité partnerské vztahy s rodiči a účast rodičů na společných akcích zaměřených na zdravý životní styl.

Vzdělávací cíle projektu

Cílem projektu je vzdělávání pedagogických pracovníků i pracovníků ve školní jídelně v oblasti zdravé výživy s ohledem na možnosti stravování v mateřské škole a zároveň zapojení školy poskytnout prostor k hlubšímu zamyšlení nad daným tématem. Účastníci projektu tak nezískají jen potřebné teoretické znalosti, ale i nezbytný impulz k tomu, aby se pokusili jednak prakticky uplatnit tyto znalosti v oblasti školního stravování i při jiných činnostech, které realizují s dětmi, jednak být dětem z pohledu osvojování si stravovacích i životních návyků vhodným vzorem. Vzdělávací cíle tohoto projektu směrem k dítěti jsou -

- chápat souvislosti mezi příčinou a následkem při ochraně zdraví
- chovat se odpovědně
- přizpůsobit své chování tak, aby jeho důsledky nepoškodily zdraví těch společenství, v nichž žije
- odhalovat rizika i přínosy zvažovaných řešení
- přijmout společenské normy osobní hygieny
- samostatně se chovat při stolování, kulturně stolovat
- pociťovat sounáležitost s živou i neživou přírodou

Pro rodiče jsou určeny informačními materiály a realizace přednášek přímo v mateřské škole směřuje k pochopení důležitosti zdravého životního stylu předškolních dětí a důsledků při jeho nedodržování i k pochopení, že právě v rané fázi vzdělávání dochází k vytváření a upevňování základních postojů a návyků v oblasti zdraví. Pro naplnění projektu

Zdravý životní styl v předškolním vzdělávání nabízí mateřské škole Pohádka následující činnosti, přednášky a workshopy:

- Jan Drda, výživový poradce pro zdravý životní styl, přednáška, konzultace (akce pro rodiče)
- den otevřených dveří kuchyně (akce pro rodiče)
- tematicky propojený celek „Zdraví“, který probíhá na jednotlivých třídách
- den v pohybu Síta Rojová, jógové centru Prachatice (cvičení pro děti i rodiče dětí), jógový spánek, relaxace (akce pro učitelky, ostatní personál)
- přednáška dětského pediatra (akce pro rodiče)
- přednáška na téma vliv médií, internetu na předškolní dítě-(akce pro rodiče)
- seminář Zdravá abeceda (seminář pro pedagogy)
- seminář Pyramidáček (seminář pro pedagoga a zástupce školní jídelny)
- spolupráce se složkami integrovaného záchranného systému – Policií ČR, hasiči a zdravotníky (akce pro děti)
- spolupráce s rodiči – zapojování rodičů do aktivit školy, komunikování s rodiči prostřednictvím webových stránek
- hudebně pohybové doplňkové aktivity, jako je sbor Notičky, dětská jóga, dětská gymnastika, aerobic pro děti, přírodovědný kroužek
- plavecký kurz pro předškoláky

2.2.2 Živá zahrada

V dnešní přetechnizované době není vůbec lehké vybudovat v dětech vědomí, že jsou součástí světa, který je třeba chránit a ke kterému je nutné se chovat šetrně. Již není vidět tolik dětí, které by jen tak skákaly gumu, přebíraly vodu, hrály školku nebo hledaly v trávě čtyřlístky pro štěstí. Pro některé děti žijící ve městech je kontakt s přírodou omezený pouze na školku pořádané vycházky do přírody nebo pobyt na školní zahradě. Vztah k přírodě je v dětech přirozeně zakódován, ale je třeba ho rozvíjet a upevňovat. Je nutné si uvědomit, že příroda poskytuje dětem velké možnosti pro využití. Prostřednictvím her v přírodě si dítě navíc uvědomuje, svoji závislost na ní, to, že příroda neodmyslitelně patří k životu člověka. Děti mohou v přírodě prozkoumávat, poznávat s využitím všech smyslů – pozorují, jak tráva voní, když se poseče, mohou ochutnat byliny ve vlastnoručně uvařeném čaji, v trávě mohou pozorovat brouky apod. Zároveň je potřebné vést děti k ochraně přírody, vysvětlit a předvést

jím, jak lze přírodě pomáhat a jak se o ni můžeme starat. V mateřské škole se nabízí obrovský prostor pro psychomotorický rozvoj dítěte prostřednictvím přírody a přímo v přírodě.

Současná generace dětí, vyrůstajících již v novém tisíciletí, je vybavena počítačovou gramotností a má snadný přístup k množství virtuálních informací z celého světa. Přesto, nebo právě proto je téměř odtržena od reality biosféry i od prvotního zdroje lidské existence, procesu vzniku potravin. Městské děti často netuší, jak roste obilí potřebné pro výrobu chleba na poli, odkud se bere mléko nebo kolik energie je potřeba vynaložit na vypěstování zeleniny (Křivánková, s. 4, 2014).

Tak se zrodila myšlenka, proměnit školní zahradu na přírodní učebnu, na místo, kde se budou děti moci učit vnímat všemi smysly, kde budou poznávat živou i neživou přírodu, kde budou moci experimentovat. V současnosti se Mateřská škola Pohádka zaměřuje na dovybavení a celkovou úpravu zahrady, aby ji bylo možné plně využívat jako přírodní učebnu, ale také jako místo pro pohybové činnosti, setkávání, odpočinek a relaxaci.

Zahrada využívaná jako přírodní učebna je přírodě blízká, proměnlivá, originální, tvořivá a zábavná. Je to inspirativní prostředí, ve kterém se rozvíjejí schopnosti, dovednosti, tvořivost a fantazie dětí. Taková zahrada se může stát místem pro jejich pozorování i experimenty. Děti tady mohou pochopit přírodní děje, získávat řadu zručností a dovedností, ale i cvičit nebo relaxovat.

Podmínkou pro vybudování takové zahrady je spolupráce pedagogů mateřské školy s rodiči, obcí, místními organizacemi a dobrovolníky. Zahrada se tak stává jejich společným dílem.

Vybudovat zahradu jako přírodní učebnu je dlouhodobý proces. Není to něco, co si můžeme koupit v supermarketu. Staří zahradníci říkali, že zahrada není nikdy hotová, je to cesta, na kterou se vydáme společně se stromy, květinami, motýly, sýkorkami a ježky. Jenom na nás záleží, jaká a jak dlouhá ta cesta bude (Křivánková, s.8, 2014).

Pro naplnění projektu Živá zahrada jsou velmi podstatné dobré materiální podmínky a zároveň vhodné personální zajištění. Je důležité vědět, jaké dostupné finanční prostředky na realizaci projektu poskytne mateřská škola a jakou finanční částkou se může podílet obec, případně jak mohou svým přispěním ponížít celkové náklady další partneři projektu. Při budování nebo přestavbě zahrady není zanedbatelné využití dostupných materiálů (dlažba, dřevo, písek, štěrk atd.)

Při realizaci takového projektu je důležité vzít na vědomí i jeho udržitelnost, což neznamená pouze údržbu stávajících úprav, ale také zajištění zájmu dětí a rodičů o zahradu i v dalším období po dokončení realizace projektu. Při budování zahrady je proto potřeba myslet na to, že její údržba by neměla školu v budoucnosti ekonomicky zatěžovat. Zároveň by neměla zvyšovat nároky na fyzickou práci pedagogů, pouze na jejich odborné znalosti a vědomosti.

Pro snadnější realizaci projektu je důležité sestavit projektový tým, složený ze zástupců mateřské školy, obce, rodičů, dalších organizací a spolků.

Záměrem (cílem) vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a dění v něm, o vlivu člověka na životní prostředí a vytvořit tak základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí. Jinými slovy to znamená, naučit děti dívat se okolo sebe, vnímat a přijímat krásu a rozmanitost přírody. Seznamování s místem a prostředím ve kterém dítě žije a vytvoření si pozitivního vztahu k němu pak zahrnuje zejména -

- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí,
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit,
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí,
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách – rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám,
- vytvoření povědomí o sounáležitosti se světem, živou i neživou přírodou, lidmi.

V projektu Živá zahrada jsou cíle ve vztahu k pedagogům následující:

- proškolení pedagogů v oblasti EVVO,
- sestavení dobrého pracovního týmu, aby se zahrada mohla stát společným dílem pedagogů, dětí a rodičů,
- vytvoření plánu činností a seznámení s ním ostatních pedagogů, rodičů a dětí,
- snaha k získání nových praktických námětů a činností v oblasti EVVO i zdravého životního stylu,

- snaha se vybudovat takovou přírodní učebnu, aby její další údržba mateřskou školu co nejméně ekonomicky zatěžovala,
- realizace projektu krok za krokem,
- splnit všechna kritéria k získání certifikátu Přírodní učebna (nepoužívání pesticidů, nepoužívání lehce rozpustných minerálních hnojiv, nepoužívání rašeliny k obohacování a úpravě půdy).

Spolupráce s rodiči v projektu Živá zahrada spočívá v dobré komunikaci tak, aby byli rodiče dobře informováni a seznámeni s projektem a měli k dispozici všechny potřebné materiály. Svým postojem a přístupem k přírodě a k životnímu prostředí by měli být rodiče příkladem pro svoje děti, měli by je učit dívat se okolo sebe a vnímat jedinečnost a rozmanitost přírody. Způsobem pro ně nejschůdnějším a dobře přijatelným by jim mělo být umožněno se zapojit do projektu.

Nabídka činností v této oblasti je různorodá a rozsáhlá:

- poučení o možných nebezpečných situacích a dítěti dostupných a pochopitelných způsobech, jak se chránit,
- ekologicky motivované hry (ekohry),
- využívání přírodních podnětů a situací,
- činnosti pěstitelské, chovatelské, pracovní,
- činnosti zaměřené na péči o okolní prostředí, zahradu a okolí mateřské školy,
- pozorování životních podmínek a stavu životního prostředí, poznávání ekosystému (les, louka, rybník),
- aktivity zaměřené na získávání praktické orientace v obci a blízkém okolí mateřské školy,
- práce s přírodninami a přírodním materiálem,
- návštěva místních pěstitelů a chovatelů,
- besedy se zástupci mysliveckého spolku,
- Den s Lesy ČR na zahradě mateřské školy,
- výukové programy zprostředkované organizací Nadace Fond pro vydru,
- práce s interaktivní tabulí,
- práce s dalekohledem, mikroskopem, lupou,

- praktické činnosti, při kterých se dítě seznamuje s různými materiály a jejich vlastnostmi (pokusy, experimenty, zkoumání).

Při práci na školní zahradě se děti rozvíjejí v mnoha směrech a oblastech. V dnešní době, kdy se mnoho dětí s přírodou běžně nesetkává, si mohou na zahradě objevovat a poznávat zrakem, hmatem, čichem, chutí i sluchem. Rozvíjejí se i po stránce pohybové, při chůzi po nerovném terénu při zalévání, okopávání a pletí. Učí se i zodpovědnosti a pravidelné péči o své výpěstky.

Realizace proměny školní zahrady

Záměr proměnit naši školní zahradu na místo příjemné pro setkávání, experimenty, bádání a objevování se zrodil asi před třemi roky s navýšením kapacity mateřské školy. Děti přibýly, ale na zahradě počet pískovišť zůstal a možnost dalšího využití, kromě pohybového, naše zahrada v té době příliš neposkytovala. A tak se zrodila myšlenka proměnit školní zahradu na přírodní učebnu, kde mohou děti pozorovat z bezprostřední blízkosti proměny ve všech ročních obdobích, mohou se učit využívat všechny smysly. Proto jsme se rozhodly, že zkusíme nejprve vlastními silami ve spolupráci s rodiči vybudovat pár prvků, které nám přišly smysluplné a vhodné pro náš záměr.

Než jsme se pustili do práce, bylo třeba vše důkladně naplánovat. Ale nebylo to vždy jednoduché, zvláště když jde o něco tak pestrého a mnohotvárného, jako je příroda. Během vytváření zahrady se mezi člověkem budovatelem a přírodou vyvíjí zvláštní forma komunikace a vztah. Do tohoto uskupení navíc vstupují děti a jejich rodiče, se svými potřebami a přáními. A tak se postupně posouváme dál, dostáváme nové nápady a měníme rozhodnutí, proto je dobré mít pro začátek stanovené cíle, kterých se můžeme držet.

- Jak jsme zahradu využívali doposud?
- Jak chceme zahradu využívat po její proměně?
- Co by chtěly na zahradě děti?
- Co bychom přivítali na zahradě, kdybychom byli děti?
- Jak moc (v jaké míře) chceme zapojit děti?
- Do jaké míry chceme zapojit rodiče dětí?

Školní přírodní zahrada by měla být společné dílo jak učitelů, tak dětí. Velkou výhodou je, když se zapojí i ostatní zaměstnanci a rodiče dětí. Nově budovaná zahrada by

neměla zvyšovat nároky na fyzickou práci učitelů, jenom na jejich odborné znalosti a vědomosti. Údržba zahrady nesmí školu ekonomicky zatěžovat a na tento fakt je třeba myslet už při jejím zakládání nebo rekonstrukci. Na zahradě nemusí být vše, stačí doplnit pouze to, co v okolí chybí. Pokud máme v blízkosti školní zahrady les, je zbytečné si vysazovat do zahrady jeho zmenšenou napodobeninu.

Velmi dobře jsme věděli, že zahrada ve stávajícím stavu nám již nevyhovuje. Naše představa byla jasná a srozumitelná. Chtěli jsme vybudovat zahradu, která poskytne dětem nejen dostatek pohybu, ale i experimentování s přírodninami, jako je dřevo, písek, kameny, rostliny. Zahradu, kde je možné takřka po celý rok pozorovat rostliny a zvířata a kde mohou děti prožívat střídání ročních období.

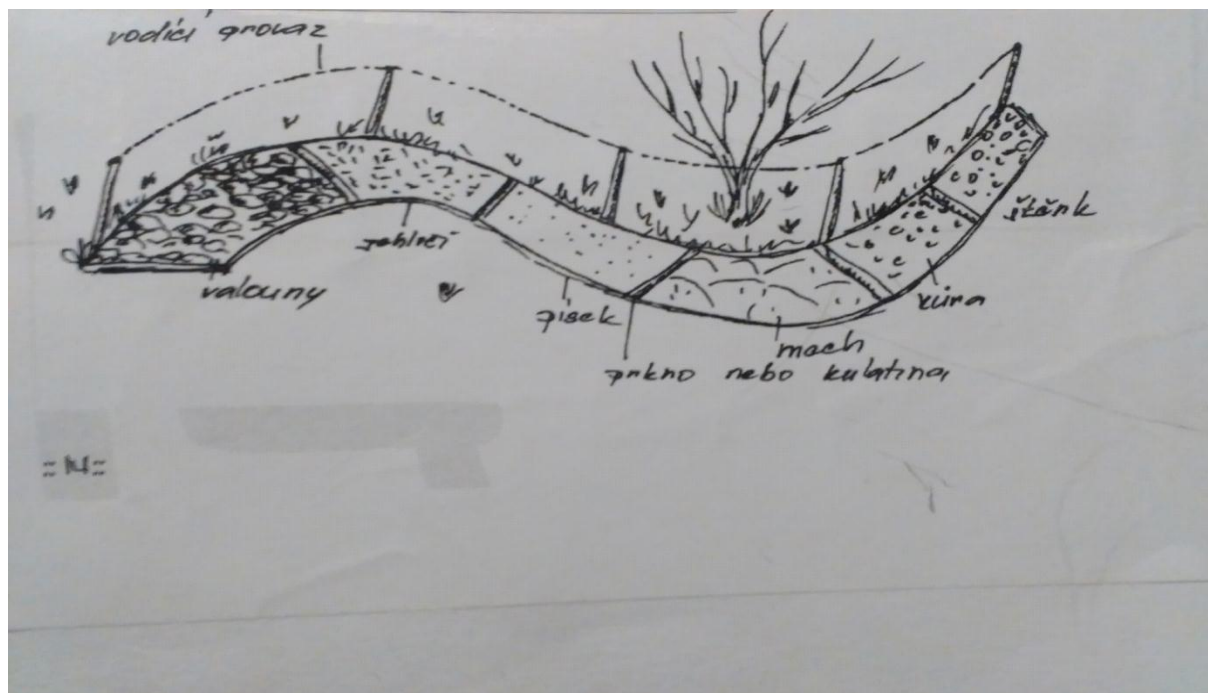
Mnohotvárné zahrady napomáhají větší pohyblivosti a obratnosti dětí, lepšímu ovládnutí těla a podporují sebedůvěru. Za pomoci smyslových vjemů si dítě osvojí kvality jako je drsný a hladký, tichý a hlasitý, horký a studený apod. Pozorováním, hmatáním, čicháním se zостřují jeho smysly a jeho vnímavost. Zejména menší děti nevnímají své okolí prostřednictvím svých duševních schopností, tedy na základě myšlení a představování, ale především prostřednictvím smyslů, své činnosti a svého těla. Pestré a různorodé okolí podporuje celostní vývoj dítěte v každém jeho věku (CEGV Cassiopeia, Hrajeme si s dětmi v zahradě, s. 3, 4, 2007)

Díky a zahradě a činností v ní děti získávají poznatky a dovednosti, ale také blízký vztah k přírodě a k životnímu prostředí. Nechtěly jsme děti přivést k hotovému, jedním z našich prvotních přání bylo, aby se děti zapojily a podílely na budování co možná nejaktivněji. Mají tak možnost získat více zkušeností s živým světem, než při pouhém pozorování. Každý otisk rukou, který dítě v zahradě zanechá, jej se živým světem sblíží a zakládá pocit zodpovědnosti. Vlastnoručně zasazená rostlina, která vyroste nebo zhotovený úkryt pro živočicha může dítě povzbudit a dodat sebedůvěru. Záleží velmi na tom, zda a jak dokážeme děti motivovat a nadchnout. (CEGV Cassiopeia, Hrajeme si s dětmi v zahradě, s.3, 4, 2007)

Na zahajovacích schůzkách v září následujícího školního roku 2015 pedagogové ve třídách oslovili rodiče a předložili jim svůj záměr. Každá třída měla vybraný nějaký prvek, který chtěla zhotovit a umístit na školní zahradu. Jedna třída si dala za úkol vybudovat vyvýšené záhony a vysadit do nich bylinky a trvalky. Další třída chtěla ve spolupráci s rodiči vybudovat hmyzí hotýlky a keramické pítko pro ptáky a následně vše umístit do naší školní

zahrady. Asi největší ohlas a zájem u rodičů vzbudil smyslový chodníček (hmatová stezka), který si vybrala třída U Ferdy. Protože pedagogové měli konkrétní představu, rodiče nápad nadchl, a tak se rozvinula téměř okamžitě skvělá spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči.

V šatně třídy U Ferdy jsme vyvěsili nákres smyslového chodníčku a parametry, které by měl mít.

NAŠE ZAHRADA

Vážení rodiče,

Již delší dobu usilujeme o proměnu školní zahrady na přírodní učebnu, která by Vaším dětem poskytovala nejen dostatek prostoru pro pohyb, ale i dostatek příležitostí k experimentování, pozorování a objevování, vytváření si blízkého vztahu k přírodě a životnímu prostředí. V nejbližší době se chystáme na další konkrétní úpravy, které bez Vaší pomoci a podpory nezvládneme. Proto Vás tímto způsobem oslovujeme a zveme ke spoluúčasti na našem projektu.

Za naši třídu U FERDY bychom rády vybudovaly **smyslový chodníček**, jak jsme se zmiňovaly na zahajovací schůzce. Smyslový chodníček je pro děti velice zajímavý. Skládá se z několika úseků, vyložených různými přírodními materiály. Děti potom chodí po kamenech, mechu, trávě, kůře..... odvážnější se mohou bosou nohou vydat i se zavázanýma očima a rozeznávat různé povrchy.

Pro Vaši lepší představu přikládáme jednoduchý nákres a přibližné parametry.

V šatně třídy U Ferdy paní učitelky následně vyvěsily seznam materiálů a prací, které bylo třeba zajistit. Téměř okamžitě se rodiče začali zapisovat podle svých možností a schopností, tak jak zvážili, co jsou schopni a ochotni zajistit. Bylo skvělé sledovat rozhovory v šatně, kde se rodiče domlouvali mezi sebou, škrtili, přepisovali a dopisovali.

I mezi rodiči, kteří se do té doby v šatně jen potkávali, při vyzvedávání dítěte ze školky, začala vznikat nová přátelství. Do organizování a příprav se velice ochotně zapojovaly i samotné děti. Každý chtěl být nějakým způsobem užitečný, každý chtěl přiložit ruku k dílu.

Když byl materiál a práce rozděleny, bylo třeba domluvit vhodný termín, který by všem ochotným rodičům vyhovoval. Kolegyně postupovaly stejným způsobem, jako při zajišťování prací a materiálu. Na nástěnku v šatně vypsaly tři možné termíny, kam se rodiče zapisovali podle toho, jaký termín jim vyhovoval.

Samozřejmě ne všem rodičům se hodil jeden termín, ale domluvili jsme se společně s rodiči na jednom dni, který vyhovoval většině z nich a ostatní rodiče, kteří mohli v jiných termínech přislíbit pomoc, tak jak se jim hodilo.

Smyslový chodníček

Zkusme si představit pět smyslů jako pět rozměrů skutečnosti. Pět světů, ve kterých přebýváme. Jaké jsou? Budujeme zahradu příjemnou a poutavou na pohled, zahradu, v níž je na co se dívat. Zahradu, ve které je čemu naslouchat, co ochutnat, k čemu přivonět. Zahradu příjemnou na dotek, ve které můžeme nahmatat, uchopit různorodý přírodní svět. Učíme se bezprostředním kontaktem s přírodou. Naše nohy – chodidla - mají spoustu hmatových buněk, které sbírají informace o krajině, jíž procházíme. V počtu kilometrů by zvítězily podlahové krytiny spolu s asfaltem, případně betonem. Občas se projdeme po trávě nebo po lesní pěšině, avšak málokdy bosí. Smyslový chodník je pro děti velice zajímavý. Skládá se z několika úseků, vyložených různými přírodními materiály. Děti jdou bosé po mechu i po kamenech, po trávě, kůře, jehličí. Těm statečnějším je možné zavázat oči šátkem a naopak ti menší mohou jít „po čtyřech“. Povídáme si s dětmi o vlastnostech povrchů a o jejich prožitcích z takového „cestování“. Můžeme rozvíjet dětskou fantazii. Jak by asi vypadala krajina kolem různých úseků chodníčku, kdyby tento vedl třeba přes celý kontinent? Kdo by jí obýval? (CEGV Cassiopea, Hrajeme si s dětmi v zahradě, s. 16, 2007)

Samostatné úseky smyslového chodníčku mohou děti procházet, buď s doprovodem vodiče, který vidí, nebo samostatně, a pokoušejí se hmatem poznávat povrch, po kterém

právě jdou. Výplň jednotlivých úseků by měla být různorodá, jak je uvedeno výše, ale nikdy by neměla být ostrá nebo pichlavá. Také je třeba brát v úvahu, že některé povrchy se na slunci příliš rozpálí a děti by se o ně mohly spálit. Pro snadnější údržbu je dobré oddělit nasypané povrchy od původního terénu geotextilií nebo starým kobercem. Tím se zamezí prorůstání plevele, ale voda se může bez problémů vsakovat do půdy. (Křivánková, Sucho ve školní zahradě, s. 6, 7, 2014)

Velice pečlivě jsme si přečetly s kolegyní několik publikací, jak postupovat při stavbě smyslového chodníčku a shodly jsme se, že je pro nás nejsrozumitelnější postup tak, jak je uveden v knize Hrajeme si s dětmi v zahradě:

- místo pro chodníček zvolíme v okrajové části zahrady nebo se chodníček může stáčet kolem nižších keřů
- pomocí provázků si naplánujeme tvar (spirála, osmička, vlnovka) a délku: 8–12 m šířku volíme v rozmezí 60–80 cm
- vrchní drnovou vrstvu sundáme a uložíme na vhodné místo
- vykopeme chodník do hloubky asi 20–40 cm stěny zpevníme pomocí palisád, latí nebo jiným vhodným materiálem (stejný materiál použijeme na oddělení jednotlivých úseků)
- na dno nasypeme písek ve vrstvě asi 10 cm, pak vyplníme jednotlivé části štěrkem, pískem, mechem, jehličím, kůrou, oblázky a kameny různých tvarů, hlínou, trávou a podobně
- kolem celého chodníčku můžeme napnout vodící provázek, který uchytlíme na kůlky upevněné v zemi

STAVBA KROK ZA KROKEM

Dostali jsme se tak k dalšímu kroku pro nás mateřskou školu velmi důležitému, tedy společně s dětmi vybrat vhodné místo pro smyslový chodníček. Při pobytu venku jsme hledali, diskutovali, měřili, až jsme nakonec vhodné místo našli. Děti označily místo kamennými oblázky, abychom podle vyznačené linie mohly nechat stezku vybagrovat. Bagrování se ochotně zhostil jeden z otců, který vlastní svůj malý minibagr. Podle námi vytyčené trasy vybagroval základ pro chodníček. Vybagrovanou zeminu nám nechal stranou, protože bylo v plánu, že ji ještě dále využijeme.

Pro ohraničení celé trasy smyslového chodníčku a také oddělení jednotlivých úseků jsme potřebovali dostatečné množství kulatiny. Proto jsme se obrátili na místní dřevařskou firmu s prosbou o pomoc. Nápad majitele firmy zaujal a přislíbil, že si požadovaný materiál můžeme kdykoliv naložit a odvézt. Protože jsme chtěli, aby děti se samotné zapojily s co možná největší mírou, vypravili jsme se následující den s dětmi a károu do zmíněné dřevařské firmy. Postupně jsme společně naložili a odvezli dvě plné káry, ale zjistili jsme, že víc není v našich silách. Proto jsme společně s dětmi před odpočíváním hledali nějaké řešení. Druhý den ráno se nám přihlásili dva otcové z naší třídy, pro které nebyl problém do dřevařské firmy dojet a kulatinu nám odvézt.

Konečně jsme měli všechnen materiál ke stavbě chodníčku připravený na školní zahradě a nezbývalo, než si přát krásné počasí, rodiče v plné síle a s chutí do práce. Bylo hezké, jak si rodiče rozdělili práce, chopili se náradí a děti jim ochotně pomáhaly. Bylo znát, jak děti práce s jejich rodiči baví, zajímaly se o všechny detaily, vyplňovaly jednotlivé úseky smyslového chodníčku a mezi sebou vzájemně spolupracovaly. Jeden z rodičů, který byl pohybově indisponován, opekl ochotně celému pracovnímu týmu špekáčky pro posílení a občerstvení.

Během jednoho květnového odpoledne se malým Ferdům a jejich rodičům podařilo vybudovat celý smyslový chodníček, ze kterého měli všichni opravdovou radost a na závěr si ho mohly společně projít. Na dětech, které se podílely na stavbě smyslového chodníčku, bylo vidět, jak si své práce váží. Během pobytu na školní zahradě se neustále staraly o jeho údržbu, vysvětlovaly dětem z jiných tříd mateřské školy, jak smyslový chodníček využívat, jaký má význam a kdo ho vybuřoval.

Děti, které chodníček se svými rodiči vybuřovaly, v závěru školního roku odešly z mateřské školy, a proto péči a starost o chodníček převzaly děti z jiných tříd - doplňují šišky, mech, kaštany, které nosí z domova nebo z vycházek do lesa, vymetají napadané listí a jehličí.

Bylinková zahrádka a vyvýšené záhony

Stejným způsobem jako v případě spolupráce ve třídě U Ferdy, postupovaly i kolegyně v ostatních třídách mateřské školy. Ve třídách U Makové panenky a U Krtka byli rodiče osloveni podobně jako ve třídě U Ferdy. Kolegyně v těchto třídách měly v plánu vybudovat ve spolupráci s rodiči bylinkovou zahrádku a vyvýšené záhony. Na plakátech v šatnách rodičům popsaly výhody vyvýšených záhonů a bylinkové zahrádky.

Od malých semínek k rostlinám, od rostlin k plodům – jak jinak by mohly děti lépe pochopit růst v přírodě, než při péči o vlastní rostliny ve svém záhonu.

Vyvýšené záhony poskytují možnost vytvářet i na nekvalitní půdě místo pro pěstování rostlin. Výhodou takovýchto záhonů je, že se nemusíme k záhonům ohýbat, získáme velkou sklizeň z malé plochy, můžeme na záhony využít organický odpad ze zahrady i ze školní jídelny. Děti po záhonech nešlapou, záhony jsou jim dobře přístupné, dobře se dětem odstraňují plevel a nežádoucí rostliny. Půda se ovšem také rychleji prohřívá, proto záhony rychleji vysychají a musejí se zalévat častěji než záhony běžné.

Bylinková zahrádka je část zahrady, kde se pěstují rostliny jak léčivé, tak i byliny pro využití v kuchyni. Bylinkám je potřeba vytvořit takové podmínky, které jsou nejpodobnější jejich životnímu prostředí. Na kvalitu půdy nejsou nijak náročné, ale vyžadují suché a slunné stanoviště. Důležité při zakládání bylinkové zahrádky je vědět, které rostliny se spolu dobře snášejí. S bylinkovou zahrádkou máme od jara do podzimu k dispozici čerstvé bylinky. Můžeme je sušit na čaj, přidávat do různých pokrmů, vyrábět různé bylinkové dekorace, využít je k výtvarným aktivitám.

Rodiče nápad zaujal a byli ochotni se okamžitě zapojit. Jeden z otců, který pracuje v zahradnické firmě, přislíbil sazenice a dostatek zeminy. Zároveň nám pomohl se seskupením bylin v záhoně, tak aby se bylinky spolu snášely. Další otec sehnal kameny mezi jednotlivé bylinky a dřevo na ohraničení záhonu. Zároveň nám pomohl se seskupením bylin v záhoně, tak aby se bylinky spolu snášely. Protože se nemohl sám zúčastnit, nakreslil nám plánec, podle kterého jsme jednotlivé sazenice rozmístili do záhonu. Matky a babičky nosily přebytky ze svých zahrad, sazenice bylin, trvalek do trvalkového záhonu, ale dostali jsme i keřiky cherry rajčat, sazenici dýně hokaido a cukety.

Při sázení se mezi ženami rozvíjela debata o bylinkách a jejich pěstování, matky si vyměňovaly zkušenosti, recepty a dokonce i výpěstky. Děti se zapojily nejen do sázení, ale záhony i plely, zalévaly a okopávaly. Péče byla v každém případě dostačující, protože první

sklizně bylinek jsme se dočkali již při stužkování předškoláků, kdy nám kuchařky připravily pomazánky ozdobené našimi bylinkami.

Během letních prázdnin - při prázdninovém provozu mateřské školy si děti pochutnaly na rybízu, angreštu a rajčatech.

2.2.3 Ekoškola

Ekoškola je mezinárodní vzdělávací program, který probíhá v základních, středních i mateřských školách. Jeho cílem je, aby děti, učitelé a dospělí společně snižovali ekologický dopad školy a svého jednání na životní prostředí. Vede k posilování samostatnosti dětí, učí je rozhodovat se, kriticky myslet a přebírat zodpovědnost.

Program dělá školu šetrnější k životnímu prostředí, umožňuje dětem rozvíjet klíčové kompetence užitečné pro jejich další život, posiluje demokracii a partnerský přístup dospělých a dětí. V neposlední řadě zapojuje místní komunitu do života školy a školu do života komunity.

Ekoškola je program pro všechny mateřské školy, které mají na různé úrovni začleněnou environmentální výchovu. Do tohoto programu jsou zapojeni rodiče, kteří pomáhají realizovat aktivity programu, vnášejí vlastní nápady a jsou tak ve velice úzkém propojení se svými dětmi. Ekoškola se řídí metodikou sedmi kroků. Prvním krokem je

sestavení Ekotýmu, což je tým dětí a dospělých (dětí z různých tříd, pedagogové, rodiče, zástupci obce). Tento Ekotým se pravidelně schází, koordinuje činnosti, aktivity a motivuje všechny zúčastněné. Pro rodiče znamená spolupráce na tomto projektu, že mohou lépe poznat prostředí a atmosféru mateřské školy zažívají pocit sounáležitosti s místem, kde jejich děti tráví většinu dne. Mohou se podílet na spoluvytváření programu, zaměření mateřské školy a na jejich environmentálních aktivitách. Zároveň se seznámí s dalšími zaměstnanci mateřské školy a naváží s nimi neformální vztahy. Ve svých dětech potom objevují partnery v jednání a rozhodování. Při plnění různých aktivit a úkolů jsou rodiče vtaženi do dění v mateřské škole, získají přehled o hodnotách, jimiž se jejich děti i celá škola řídí.

Mateřská škola Pohádka se na konci loňského školního roku do programu Ekoškola zapojila. Ze čtyř nabízených témat Ekoškoly jsme si vybrali téma jídlo a prostředí. Na zahajovacích schůzkách na začátku školního roku jsme oslovili rodiče, seznámili je s problematikou a programem Ekoškoly. Podařilo se nám vytvořit Ekotým ze zástupců rodičů, pedagogů, ostatních zaměstnanců mateřské školy a dětí z jednotlivých tříd. V současné době se nacházíme před vytvořením analýzy, což znamená, že zjišťujeme současný stav mateřské školy ve vybraných tématech. Do analýzy se zapojují děti, rodiče, provozní zaměstnanci a pedagogové. Výstupem analýzy je výčet silných slabých stránek, který nám poslouží jako podklad pro realizaci třetího kroku, kterým je plán činností.

V tématu jídlo se děti naučí pěstovat vlastní zeleninu, ovoce, nebo bylinky. Pochopí, proč jsou potraviny z místních zdrojů šetrnější k životnímu prostředí, zjišťují původ potravin, učí se samy si připravit jídlo.

V tématu prostředí zkoumají děti prostředí mateřské školy z hlediska environmentálního, ale i estetického a pocitového. Všímají si materiálů, z kterých jsou vyrobené jejich hračky, nábytek a herní prvky. Mají možnost vyjadřovat se k tomu, co se jim líbí, nebo co by chtěly změnit. Navrhují úpravy zahrady a aktivně se do ní zapojují (Sůrová a kol., s. 5-34, 2015).

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo představit projekty realizované v mateřské škole Pohádka v Plané nad Lužnicí a podrobněji popsat spolupráci s rodiči na některých z těchto projektů. Také se zde zmiňuji, jak důležité je vzdělávání dětí v oblasti environmentální výchovy a životního prostředí. Jakým způsobem jsou naplňovány cíle v těchto oblastech a jak jsou uvedeny v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. V praktické části se blíže zmiňuji o možnostech spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou v těchto environmentálně zaměřených projektech a popisuji zkušenosti při jejich realizaci. Jedná se o projekt Zdravý životní styl, Živá zahrada, Celé Česko čte dětem, Prevence patologických jevů a Ekoškola. Popisuji, co jednotlivé projekty znamenají pro nás pedagogy, co zapojení do těchto projektů znamená pro rodiče samotné a co získají děti při spolupráci s rodiči. Myslím si, že každý si z realizace projektů něco odnese, něco získá a něco pochopí a v tom vidím propojenost mezi projekty. Stále budeme pracovat na budování zahrady, stále se budeme snažit zařazovat zdravé a zdraví prospěšné potraviny, i nadále budeme pokračovat ve čtení příběhů s rodiči a prarodiči. I když nám děti a rodiče odcházejí, přicházejí noví, se kterými budeme mít příležitost spolupracovat a pokračovat. Podařilo se nám společně vybudovat několik nových výukových prvků na zahradě mateřské školy, získat rodiče do Ekotýmu a aktivně spolupracovat s rodiči v projektu Zdravý životní styl. Tím samozřejmě naše spolupráce nekončí, naopak rodiče přicházejí do mateřské školy s novými náměty a nápady, víc se zajímají o dění a aktivity v mateřské škole, zapojují se a pomáhají podle svých konkrétních možností. Prohlubuje se vzájemná důvěra, zlepšují se vztahy mezi mateřskou školou a rodinou, navazují se nová přátelství. Díky zapojení se do jednotlivých projektů, mohou rodiče vidět svoje děti v úplně jiném světle než doposud a naopak děti mohou sledovat, jak rodiče dodržují a řídí se danými pravidly.

Seznam použitých zdrojů

- ARMSTRONG, Thomas. *Každý je na něco chytrý: jak odhalit a rozvíjet různé druhy inteligence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0019-2.
- BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.
- CZELISOVÁ, Renata, Kateřina ŘEHÁKOVÁ a Alena UHŘÍČKOVÁ. *Pohádková zahrada*. 1. vyd. Ilustrace Hana Havlíčková, Blanka Ponižilová. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87604-10-6.
- ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Magdaléna KAPUCIÁNOVÁ. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Raabe, c2013. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-071-0.
- KŘIVÁNKOVÁ, Dana. *Školní zahrada jako přírodní učebna*. 2. vyd. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2014. ISBN 978-80-87604-62-5.
- LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.
- MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.
- OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3.
- SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.
- STRAKATÁ, Miroslava. *Pojďte s námi do přírody: hry pro mateřské školy*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2009. ISBN 978-80-7402-027-8.

- SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- ŠIRCOVÁ, Ivana. *S dětmi v přírodě: zážitková výchova po celý rok*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-201-0.
- BENEŠOVÁ, Kateřina a kolektiv. *Učíme se v zahradě*. Knižnice: Chaloupky o.p.s., 2007, ISBN neuvedeno
- SMRŽ, Tomáš. *Hrajeme si s dětmi v zahradě*. České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2006, ISBN neuvedeno
- PASTOROVÁ, Markéta a kolektiv. *Doporučené očekávané výstupy: Environmentální výchova v základním vzdělávání. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách*. Praha: VÚP, 2011
- *Poradce ředitelky mateřské školy*. Praha: FORUM. ISSN 1804-9745
- *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Věstník: MŠMT, 2013-2014*

INTERNETOVÉ STRÁNKY

- <http://www.msplananl.wbs.cz/>
- <http://www.ekoskola.cz/>
- <http://www.terezanet.cz/cz>
- <http://www.cegv-cassiopeia.cz/>
- <http://www.forum-media.cz/>

Seznam příloh

- „Celé Česko čte dětem“
- Prevence patologických jevů v předškolním vzdělávání

„Celé Česko čte dětem“

Projekt „Celé Česko čte dětem“ v České republice vznikl proto, aby si společnost uvědomila, jak obrovský význam má pravidelné čtení dítěti pro jeho emocionální vývoj a pro formování návyku číst si v dospělosti. Proto jsme se do projektu zapojila i s Mateřskou školou Pohádka. Projekt svým obsahem oslovuje jak děti, tak i rodiče i nás pedagogy. Do projektu jsou zapojovány postupně všechny třídy mateřské školy. O spolupráci byla požádána Městská knihovna v Plané nad Lužnicí i Základní škola v Plané nad Lužnicí.

Eva Katrušáková v kampani „Celé Česko čte dětem“ píše, že pravidelné hlasité předčítání učí dítě jazyku a myšlení, rozvíjí jeho paměť a obrazotvornost, obohacuje ho o vědomosti a vzorce morálního chování, posiluje jeho sebevědomí. Právě proto je společné čtení vítanou formou moudrého kontaktu s dítětem a vynikající výchovnou metodou. Tuto metodu využívají pedagogové každodenně při odpočinkových aktivitách, řízených činnostech i volné hře dětí. Pravidelné předčítání v přátelské atmosféře je spolehlivý a účinný způsob, jak se může čtení stát pro dítě stejně přitažlivým, či dokonce ještě přitažlivějším než televize. Právě to je ta správná cesta, jak dát dítěti pocítit jeho důležitost, projevit mu lásku, nenásilně rozvíjet jeho jazykové dovednosti a všeobecné vědomosti a formovat jeho vlastní návyk a potřebu číst si s chutí rovněž v dospělosti.

Z pohledu pedagoga je pravidelné předčítání důležité z několika důvodů -

- uspokojuje nejdůležitější emoční potřeby dítěte,
- vytváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem,
- podporuje psychický rozvoj dítěte,
- posiluje jeho sebevědomí,
- rozvíjí jazyk, slovní zásobu, dává svobodu ve vyjadřování,
- formuje čtecí a písemné návyky,
- učí samostatnému myšlení - logickému a kritickému,
- rozvíjí představivost,
- zlepšuje soustředění, uklidňuje,
- trénuje paměť,
- přináší všeobecné znalosti,
- ulehčuje učení a pomáhá dosáhnout úspěchů ve škole,
- učí děti hodnotám a rozlišování dobra od zla,
- rozvíjí smysl pro humor,

- je výbornou zábavou,
- zabraňuje vzniku závislosti na televizi a počítači,
- je to únik od nudy, neúspěchů a problémů,
- chrání dítě před hrozbou ze strany masové kultury,
- je prevencí patologických jevů,
- formuje čtecí návyky a podporuje získávání vědomostí po celý další život,
- je tou nejlepší investicí do úspěšné budoucnosti dítěte.

Pro naplnění materiálních podmínek v projektu Celé Česko čte dětem je potřeba mít po ruce dostatečný výběr knih a časopisů a obrázkový materiál, jako jsou pohádky, pohádkové obrázky apod. Důležitá je také vhodná a dostatečná nabídka divadelních představení, různé didaktické pomůcky, pracovní listy a omalovánky. Je zároveň vhodné a dětmi vítané, když si mohou do mateřské školy přinést svoji oblíbenou knihu nebo časopis, které mohou ukázat ostatním dětem a paní učitelce.

Pro personální a pedagogické zajištění je důležitá spolupráce všech učitelek mateřské školy, navázání spolupráce s místní knihovnou, spolupráce s učiteli místní základní školy a v neposlední řadě i spolupráce s představiteli obce.

Spolupráce s rodiči je v tomto projektu realizována formou účasti rodičů na společných akcích projektu Celé Česko čte dětem, předčítání rodičů a prarodičů ve třídách, besedy v místní knihovně za spoluúčasti rodičů a dalších rodinných příslušníků. Zpestřením může být pořádání vernisáží prací dětí v místní knihovně s účastí rodičů nebo soutěž s rodiči o ceny.

Vzdělávací cíle projektu:

V souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání jsou sledovány projektem „Celé Česko čte dětem“ tyto cíle:

- seznámení rodičů v rámci projektu s informačními materiály,
- nabídka společných akcí určených k pochopení důležitosti celého projektu „Celé Česko čte dětem“.

Cílem projektu směrem k pedagogům je vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti předčtenářské gramotnosti s ohledem na možnosti mateřské školy a zároveň zapojení školy jako takové do projektu. Vzdělávací cíle projektu ve vztahu k dítěti jsou:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikačních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické) komunikace.

Projekt „Celé Česko čte dětem“ podporuje v Mateřské škole Pohádka následující nabídkou činností:

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti,
- společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.),
- komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv,
- samostatný slovní projev na určité téma,
- poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů,
- vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo co shlédlo,
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv,
- grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen,
- prohlížení a „čtení“ knížek,
- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest,
- činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika),
- návštěvy knihovny – besedy, vernisáže, rozhovory, prohlížení knih,
- čtení rodičů a starších dětí v mateřské škole.

Prevence patologických jevů v předškolním vzdělávání

Sociálně patologické jevy jsou takové projevy chování, které se rozcházejí se sociální normou. Sociální norma tedy představuje žádoucí vzorec chování. S prvními sociálními normami se člověk poprvé seznamuje v rodině, která hraje podstatnou roli v životě každého jedince. Rodina je první společenská skupina, se kterou se dítě ve svém životě setkává. Zde dochází k formování mezilidských vztahů, hodnot, postojů, základů etiky, životního stylu, učení. Je to místo prvních sociálních kontaktů, kde si dítě formuje vztah k sobě samému i k druhým lidem. Funkce rodiny má proto zásadní vliv na vývoj dítěte. Bohužel se čím dál častěji setkáváme s rodinami, kde tyto základní funkce, ať už ve větší či menší míře, selhávají.

Mateřská škola je první školní institucí na pouti dítěte za osvojením dalších důležitých sociálních norem v chování. Mateřská škola rodinnou výchovu podporuje, doplňuje, pomáhá rodičům se zorientovat v zásadách, formách a metodách podporujících zdravý životní styl. Předkládá prostředky efektivního vzdělávání, které vedou k poznávání a vytváření optimálních podmínek pro prevenci společensky nežádoucích jevů.

Se sociálně patologickými jevy v pravém slova smyslu se v mateřské škole můžeme setkat u rodičů. Jde například o intoleranci k jiné víře, národnosti, přesvědčení, asociální chování, agresivitu apod. U samotných dětí jde spíše o nežádoucí projevy chování, které se mohou, ale v budoucnu rozvinout v projevy sociálně patologické nejčastěji se jedná o šikanu a agresi. Právě proto je předškolní období optimální pro položení základů k prevenci sociálně patologických jevů, k vytváření pozitivního sociálního chování a k všestrannému rozvoji osobnosti dítěte. Je velmi důležité dětem poskytnout potřebné informace formou, která je přiměřená jejich věku a která vychází a odráží se v základních pěti oblastech vzdělávání, které zahrnují:

- dítě a jeho tělo,
- dítě a jeho psychika,
- dítě a ten druhý,
- dítě a společnost,
- dítě a svět,

Aby primární prevence byla dostatečně efektivní, je důležité dodržet zásady včasného začátku formování osobní orientace, postojů a názorů i zásadu komplexnosti založenou na spolupráci školy, rodiny a široké veřejnosti. Jako v předchozích projektech i v tomto je

důležitá mezioborová týmová spolupráce mezi pedagogy a odborníky. Podstatnou je také zásada přiměřenosti, podle níž je třeba, preventivní působení přizpůsobit věku dítěte.

Důležitost mateřské školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů spočívá hlavně v otevřenosti, komunikaci a spolupráci na všech úrovních vztahů a interakcí při cestě za prožitky a poznáním. Podstatou projektu je, aby se mateřská škola stala důvěryhodnou a přátelskou půdou pro setkávání dětí, rodičů, pedagogů a odborníků. Aby aktivity volně prorostly do aktuálního života města Plané nad Lužnicí a škola utužovala dobré vztahy s dalšími institucemi města jako je základní škola, dům seniorů či knihovna a v neposlední řadě také se samotnou obcí jako zřizovatelem.

Záměrem tohoto projektu je v první řadě zvýšit odolnost dětí vůči společensky nežádoucím jevům a učit je tyto nežádoucí jevy rozpoznávat. Navozovat atmosféru důvěry a vzájemného respektu mezi dětmi, rodiči a pedagogickým sborem, vytvořit příjemné klima třídy a školy. Jako ve všech podobných projektech i v tomto je velmi důležitá spolupráce s rodiči, osvětová činnost pro rodiče (přednášky s odborníky v dané problematice), včasná informovanost rodičů o změnách chování jejich dětí a aktuální řešení problémů, poskytování poradenských služeb a hledání nových forem a způsobů spolupráce s rodiči.

Pro pedagogy je vhodné vzdělávat se v problematice prevence sociálně patologických jevů, diagnostikovat vztahy mezi dětmi, zařazovat prosociální činnosti do běžného dne, čímž se posiluje prosociální chování dětí. Vzdělávací cíle tohoto projektu ve vztahu k dětem jsou:

- vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu,
- osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí,
- osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě,
- docílení schopnosti vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách,
- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě,
- rozvoj schopnosti sebeovládání,
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňující pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit,
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem,
- poznávání pravidel společenského soužití.

Pro děti i rodiče je v tomto projektu pestrá nabídka činností, přednášky, volnočasové aktivity pro rodiče s dětmi, prosociální hry, soubor her a cvičení:

- vystoupení dramatického kroužku „Kašpárek“ v Domě seniorů
- organizace velikonočních trhů pro širokou veřejnost města Plané nad Lužnicí
  - projekt „Barevné světy“ - práce s textem D. Mrázkové „O neposlušné Barborce“- každá třída si vytvoří svět jedné barvy - co by v jednobarevném světě mohlo a nemohlo fungovat?, mezitřídní návštěvy, exkurze do barevných světů tříd – finální promíchání světů – zrození barevné veselé země plné dobré nálady a různorodosti (metafora na xenofobii, rasismus)
  - projekt „Cesta kolem světa“ – tematické zpracování jednotlivých světadílů ve třídách, mezitřídní navštěvování, povídání o světadílech, příprava úkolů, činností charakteristických pro daný světadíl, pro cestovatele z jiných zemí (jiných tříd), obletíme svět za několik dní...
  - přednáška PaedDr. Zdeňka Martíňka na téma Agrese, agresivita
  - dramatizace konfliktních situací
  - využití prosociálních her - prosociální činnosti v předškolním vzdělávání
  - práce s projektem „Od srdíčka“, který je zaměřen na rozvoj emoční inteligence dětí – soubor her a cvičení
  - spolupráce s rodiči ve volnočasových aktivitách (Jablíčkování, Drakiáda, Cesta pohádkou, Policiáda, Bambiriáda)...
  - využití dovedností seniorů z pečovatelského domu, zejména v souvislosti s lidovými tradicemi v různých ročních obdobích (pletení pomlázek, včelařství, pečení...) návštěva dětí v mateřské škole